

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI YALPI ICHKI MAHSULOTI
O‘SISHIDA KICHIK BIZNESNING TA’SIRI**

O‘rinboyeva Sarvinoz Azim qizi

*TKTI Yangiyer Filiali Iqtisodiyot va ijtimoiy
fanlar kafedrasida stajor o‘qituvchisi
sarvinozorinboyeva558@gmail.com*

Abduholiqova Munisa Rayimqul qizi

*TKTI Yangiyer Filiali Menejment yo‘nalishi
2-bosqich talabasi
abduhalikovamunisa2@gmail.com*

Annotatsiya: Ushbu maqolada Respublikamizning Yalpi ichki mahsuloti o‘shish dinamikasi, unda kichik biznesning o‘rni va ijobiy ta’siri tahlil qilinadi. Bunga ko‘ra, Yalpi ichki mahsulot o‘shishida kichik biznesning ta’sir kuchi yuqori ekanligi va ijobiy ta’siri aniqlandi.

Kalit so‘zlar: Yalpi ichki mahsulot, Kichik biznes, xususiy tadbirkorlik, investitsiya, yalpi ichi mahsulot jon boshiga.

Kirish: Hozirgi jadal suratlarda rivojlanib, globallashib borayotgan zamonda mamlakatlar o‘z iqtisodiyotini barqarorlashtirish va iqtisodiy o‘shishning eng muhim ko‘rsatkichlaridan biri bo‘lgan asosiy makroiqtisodiy ko‘rsatkich yalpi ichki mahsulotni o‘stirish hamda ushbu o‘shish jarayonida ham inklusiv yoki intensiv o‘shishga harakat qilmoqda. Buning uchun albatta, o‘zining mavjud potensialidan to‘laonli foydalanish asosiy omil vazifasini bajaradi. Ma’lumki, yalpi ichki mahsulotni o‘stirishda tadbirkorlikning o‘rni beqiyos. Bunga davlatimiz qonunchiligida ham katta ahamiyat berilayotganini ko‘rishimiz mumkin.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmoni asosida yurtimizda 2023-yil 11-sentabr kuni O‘zbekiston - 2030 strategiyasi to‘g‘risida farmoni qabul qilindi. Unga ko‘ra, Barqaror iqtisodiy o‘shish orqali aholi farovonligini ta’minlash bilan bog‘liq 17 turdagi maqsad va vazifalar belgilab olindi. ¹

Aniqroq ma’lumot berib aytadigan bo‘lsak, 2030-yilgacha Yalpi ichki mahsulot hajmini 160 milliardga yetkazish va “daromadi o‘rtachadan yuqori bo‘lgan davlatlar qatoriga kirish, ya’ni aholi jon boshiga daromadning 4 ming dollar va undan yuqori suratga yetkazish ko‘zda tutilgan. ²

Ma’lumot o‘rnida aytadigan bo‘lsak, 2023-yilda O‘zbekiston yalpi ichki mahsulot hajmi 90,9 milliard dollardan oshdi va bu raqam aholi jon boshiga hisoblaganda 2,5 ming dollardan tashkil qiladi. Bu ko‘rsatkich O‘zbekiston hududida ilk bor qayd etildi va o‘tgan yilda mamlakat yalpi ichki mahsulot hajmi qariyb 6 foizga o‘sgan. Yalpi ichki mahsulot hajmini o‘shishida sanoat, qishloq xo‘jaligi, qurilish,

¹O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti “O‘zbekiston - 2030 strategiyasi to‘g‘risida” Farmoni PF-158-son <https://lex.uz/ru/docs/-6600413>

²O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti “O‘zbekiston - 2030 strategiyasi to‘g‘risida” Farmoni PF-158-son <https://lex.uz/ru/docs/-6600413>

xizmatlar katta ahamiyatga ega va shular qatorida kichik biznes faoliyati mamlakat yalpi ichki mahsulotiga sezilarli taʼsir koʻrsatdi. Ular innovatsiyalar, ish oʻrinlari yaratish va eksportni ragʻbatlantirish kabi turli yoʻllar orqali mamlakatni iqtisodiy jihatdan oʻsishiga hissa qoʻshadi.

Kichik biznes innovatsiyalar sohasida yetakchi oʻrinda turadi, chunki kichik bizneslar koʻpincha yangi gʻoyalar va texnologik yechimlarni joriy qiladi va bu esa ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi, shuningdek yangi mahsulotlar va xizmatlarni joriy etib, iqtisodiy oʻzgarishlarni amalga oshiradi.

Kichik biznes faoliyati eksportni ragʻbatlantirishda muhim rol oʻynab, valyuta tushumlari orqali mamlakat yalpi ichki mahsulotiga hissa qoʻshishi mumkin. Kichik biznes bilan shugʻullanuvchilar xalqaro standartlarga javob beruvchi tovar va xizmatlarni ishlab chiqarish orqali jahon bozorlariga kirib, mamlakatning savdo balansi va valyuta tushumlariga ijobiy taʼsir koʻrsatadi. Xususan, Oʻzbekiston eksportida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning ulushi 2000 yilda 10,2 foizni tashkil etgan boʻlsa, 2020 yilga kelib ushbu koʻrsatkich 20,5 foizga etdi. Tahlil etilayotgan davrda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning importdagi ulushi 22,8 foizdan 51,8 foizga etdi.

Oʻzbekiston iqtisodiyoti 2019-yildan beri yalpi ichki mahsulotini qariyb 50 foizini kichik biznes va xususiy tadbirkorlik tashkil qiladi. Biroq, 2022-yil bu koʻrsatkich 4 foizga kamaydi. Ushbu davrda qurulish va bandlik koʻrsatkichlari ham kamaygan. Import koʻrsatkichlarida esa muhim oʻzgarishlar boʻldi - qariyb 13 foizga kamaydi. Bu esa ichki ishlab chiqarishni ragʻbatlantirishga qaratilgan boʻlishi mumkin. (2-rasm)

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning ulushi (umumiy hajmga nisbatan, %da)										
Koʻrsatkichlar	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
YIM	60,9	61,9	64,6	66,8	65,3	62,4	56,0	54,8	54,1	51,8
Sanoat	33,0	36,8	40,6	45,3	41,2	37,4	25,8	27,9	27,4	26,0
Qurilish	70,6	69,5	66,7	66,9	64,8	73,2	75,8	72,5	72,5	71,5
Bandlik	76,7	77,6	77,9	78,2	78,0	76,3	76,2	74,5	74,5	73,9
Eksport	26,2	27,0	27,0	26,0	22,0	27,2	27,0	20,5	20,0	29,6
Import	42,4	45,4	44,5	46,8	53,6	56,2	61,6	51,7	45,3	49,4

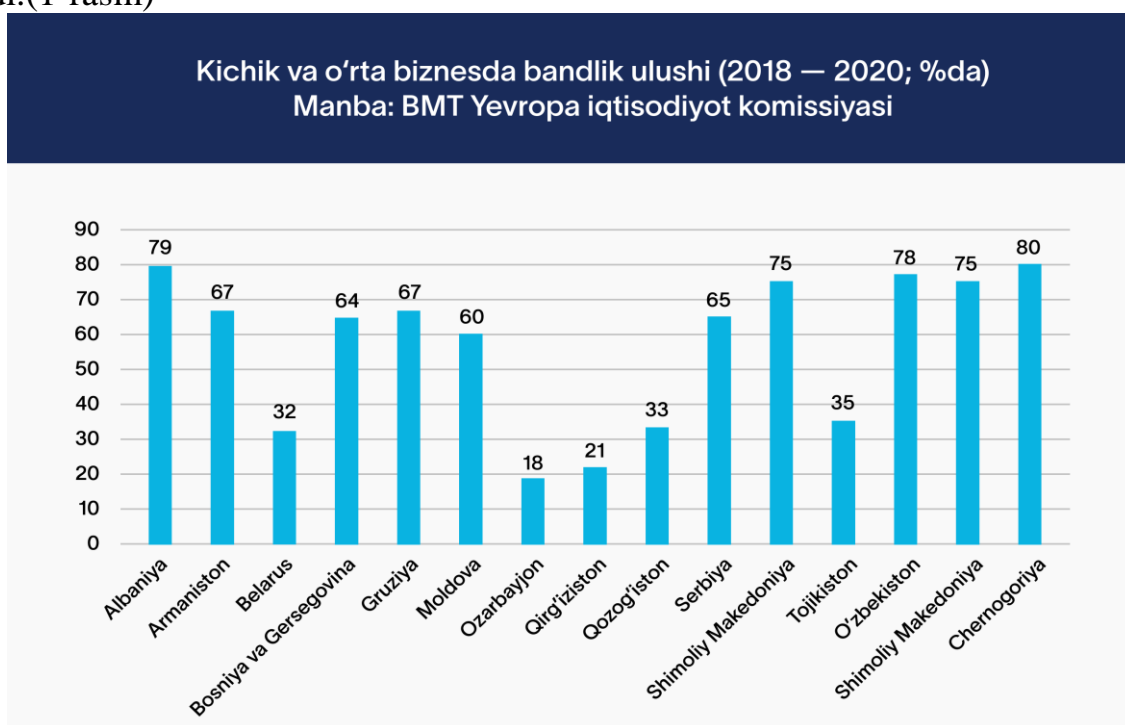
Manba: Statistika agentligi

2-rasm. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning ulushi (umumiy hajmga nisbatan, %da)

Oʻzbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi sezilarli darajada oshib bormoqda. 2022-yilda Oʻzbekiston

Respublikasi Prezidenti tomonidan kichik biznesni qoʻllab-quvvatlash va ularning yalpi ichki mahsulotdagi ulushini oshirish maqsadida bir qator islohotlar amalga oshirildi. Bu islohotlar nafaqat iqtisodiy oʻsishni jadallashtiradi, balki mamlakatda aholi bandligini oshirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, rivojlanayotgan mamlakatlardagi tendensiyalarga qaralsa, ularning aksariyatida Oʻzbekistondagi kabi band aholining 50 foizidan koʻprogʻi kichik va oʻrta biznes sektorida ishlaydi. Kichik va oʻrta biznes sektorining yalpi ichki mahsulotga qoʻshayotgan hissasi ham aksariyat rivojlanayotgan iqtisodlarda 50 foizdan koʻp.³

Aholining koʻp qismi kichik biznes bilan band hisoblansa yalpi ichki mahsulotga ijobiy taʼsir qiladi va bundan tashqari kichik va oʻrta bizneslar mahalliy iqtisodiyotni qoʻllab-quvvatlaydi, yaʼni kichik bizneslar mahalliy xom ashyolarni ishlatib, mahalliy iqtisodiyotni rivojlantirishga yordam beradi, bu esa yalpi ichki mahsulotga ijobiy taʼsir qiladi. (1-rasm)

1-rasm. Kichik va oʻrta biznesda bandlikning ulushi Oʻzbekiston va boshqa qoʻshni davlatlarda. (2018-2020-yillar kesimida %da)⁴

Oʻzbekistonda kichik va oʻrta biznesni qoʻllab-quvvatlash uchun koʻplar ishlarni amalga oshirilmoqda. Bu yilgi Prezidentning tadbirkorlar bilan uchrashuvidan song chora-tadbirlar dasturlari eʼlon qilindi. Davlat rahbarining 4-sentabrdagi qarorida kichik biznes loyihalarini qoʻllab-quvvatlash uchun 150 mln dollar miqdorida kredit liniyasi ochilishi va kreditlar qulay shartlarda 7 yilgacha muddatga ajratilishi belgilandi. Kichik biznes loyihalarini qoʻllab-quvvatlash institutlarini takomillashtirish chora-tadbirlar dasturi doirasida yangi tashkil

³<https://www.proreforms.uz/uz/publications/factors-of-economic-growth-small-and-medium-sized-enterprises-169>

⁴<https://www.proreforms.uz/uz/publications/factors-of-economic-growth-small-and-medium-sized-enterprises-169>

etilgan **Biznesni rivojlantirish banki** huzurida har bir hududda 14 ta kichik biznesga ko‘maklashish markazlarini tashkil etish loyihasi ham amalga oshirilishi kerakligi ta’kidlangan.⁵ Yuqorida keltirilgan ma’lumotlar shuni ko‘rsatadiki, keyingi yillarda mamlakatimizda kichik biznesni rivojlantirishda ularning imkoniyatlaridan to‘liq foydalanish, kichik korxonlarga innovatsiyalarni joriy etishni rag‘batlantirishga qaratilgan yangi tizimning ishlab chiqilishi maqsadga muvofiq. Bu turdagi islohot dasturlariga ustuvorlikning qaratilishi mamlakatimizda kichik innovatsion biznesni rivojlantirish orqali makroiqtisodiy barqarorlikka erishish uchun zamin yaratadi.

Xulosa va Takliflar.

Xulosa qilib aytish mumkinki mamlakat yalpi ichki mahsulotining hajmini o‘shishida kichik biznesning o‘rni sezilarli darajada. Kichik biznes faoliyati yirik ish beruvchilar bo‘lib, iqtisodiyotning turli soha va tarmoqlarida ish o‘rinlarini yaratadi. Kichik biznes faoliyati bilan shu g‘ullanuvchilar aholini ish bilan bandligini ta’minlash orqali o‘zlarini daromad darajasini oshirishga shu bilan bir qatorda mamlakatda ishsizlik darajasini pasaytirishga hissa qo‘shadi. Kichik biznes va mamlakat yalpi ichki mahsulotlarini o‘shishida to‘sqinlik qiladiga ko‘plab muamolar mavjuda.

Kapitalning yetishmasligi, adolatsiz raqobat va iste’molchilarning o‘zgaruvchan extiyohlari yetarlicha bunga yetarlicha misol bulishi mumkin. Mamlakat kichik va o‘rta bizneslar uchun yetarli darajada mablag‘ ajratishi kerak. Chunki, kichik biznes yangi va sifatli mahsulotlar yaratishga moyil bo‘ladi va bu mamlakat iqtisodiyotiga ta’siri sezilarli darajada ta’sir qiladi. Mablag‘ning yetishmasligi ko‘plab imkoniyatlarni qo‘ldan chiqib ketishiga sabab bo‘ladi va shu qatorda ta’kidlab o‘tish lazimki, tadbirkorlar uchun ko‘plab erkinliklar va imtiyozlar yaratib berilishi lozim.

Axolining o‘zgaruvchan extiyohlari bilan hukumat ko‘plab so‘rvlar o‘tqazib borish lozim va ular yani mijozar bilan muloqot qilib borilishi, shuningdek ularning extiyoj va xoxishlarini o‘rganish kerak. Bu taklifalar mamlakatda kichik biznesni rivojlanishi uchun qulay muhitni yaratadi chunki yuqorida takidlangandek kichik biznes har qanday rivojlangan mamlakatning yalpi ichki mahsulotga qo‘shayotgan hissasi 50 foizdan ko‘p va bu kichik biznesning yalpi ichki mahsulot rivojiga qo‘shayotgan hissasi yuqori ekanligini anglatmoqda.

Adabiyotlar ro‘yhati:

1. Iqtisodiyot nazariyasi. Darslik. Shodmonov. Sh.
2. Kichik va o‘rta biznes: iqtisodiy o‘shish omillari. Rahmatilla Ubayev Center for Progressive reforms. 2023.
3. Mustaqillik yillarida O‘zbekiston Respublikasi iqtisodiy rivojlanishining statistik tahlili. S.A.Zakirova. INTERNATIONAL SCIENCES, EDUCATIO AND NEW LEARNING TECHNOLOGIES, 2024.
4. Mamlakat yalpi ichki mahsulotini rivojlantirishda kichik biznesni o‘rni va duch kelishi mumkin bo‘lgan muammolar tahlili. G‘afurov.X.M. Qo‘qon Universiteti, 2024.
5. Xorijiy investitsiyalarning mamlakat yalpi ichki mahsulotiga ta’siri. MODELS AND METHODS FOR INCREASING THE EFFICIENCY OF INNOVATIVE RESEARCH, 2024.

---

⁵<https://www.proreforms.uz/uz/publications/factors-of-economic-growth-small-and-medium-sized-enterprises-169>